

Kungl. Vetenskapsakademien har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.
The Royal Swedish Academy of Sciences has as its aim to promote the sciences and strengthen their influence in society.

Stockholm 18 juni 2019

Dnr: KVA/2019/127/76

Göran K. Hansson/hs
Ständig sekreterare
Telefon: 08 - 673 95 00
E-post: helene.sundstrom@kva.se

Miljö- och energidepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se
gunilla.blomquist@regeringskansliet.se

Yttrande om betänkandet Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet (SOU 2019:13, Dnr. M2019/00661/S)

Kungl. Vetenskapsakademien önskar lämna följande yttrande beträffande betänkandet Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet av Agenda 2030-delegationen (SOU 2019:13).

Vetenskapsakademien vill inledningsvis uttrycka sitt stöd för den process som Agenda 2030-delegationen initierat och åstadkommit. SDG-målen representerar en unik milstolpe i det multilaterala samarbetet. De sjutton målen anger en rörelseriktning för våra samhällens fortsatta utveckling som inger hopp och skapar en bra grund för det vidare samarbete mellan världens länder som behövs kring de stora politiska, ekonomiska, sociala, ekologiska och teknologiska utmaningar som världen står inför.

Delegationen behandlar de speciella utmaningar som Sverige som nation står inför vid implementeringen av Agenda 2030 med stor bredd. Alla väsentliga sektorer berörs både vad gäller ansvar och förslag till åtgärder. Vetenskapsakademien vill dock inledningsvis peka på ett antal frågor som enligt vår mening antingen inte specifikt berörs eller behöver ges ökad uppmärksamhet vid frågornas fortsatta beredning.

Övergripande är det viktigt att komma ihåg att Agenda 2030 är ett dokument framtaget i en internationell konsensus-process. Det innebär med nödvändighet att vissa frågeställningar tonats ned eller strukits från agendan därför att de upplevts som politiskt känsliga. Arbetet för att nå de 17 hållbarhetsmålen får dock inte innebära att viktiga samhällsförändringar, som av politiska skäl tonats ned i målen, förbises.

I betänkandet betonas vikten av ny kunskap för att uppnå målen och hantera de utmaningar som världen står inför. Genomgående framhålls dock i huvudsak kortsiktig och tillämpad kunskap, och så kallad utmaningsdriven forskning. Den grundläggande kunskapsuppbyggnad som är helt avgörande på längre sikt, för att hantera utmaningar och öka samhällets och människors kapacitet att agera, förbises nästan helt i delegationens rapport.

Agenda 2030-delegationen understryker att de förändringar som är nödvändiga för att leva upp till Agenda 2030:s mål ska ske inom ramen för dagens institutioner, ramverk och processer. Det är en bra strävan, dock måste frågan ställas om detta är realistiskt eller ens möjligt. I den kunskapsuppbyggnad som krävs för att nå målen är en viktig komponent att ge underlag för bedömningar om dagens institutioner, ramverk och processer behöver ses över, samt hur de kan förenklas och effektiviseras för att bättre kunna uppnå målen.

En fråga som endast flyktigt berörs i Agenda 2030, men också i delegationens betänkande, är de förändringar som våra samhällen genomgår i form av exponentiella teknologier, främst artificiell intelligens. Dessa teknologier kommer att påverka samhället på ett genomgripande sätt. Vissa tillämpningar kommer tveklöst att stödja utvecklingen i riktning mot Agenda 2030:s målsättningar. Det finns dock ingen automatik i detta och ansträngningar måste göras på samhällslevellelig nivå för att utnyttja den nya teknikens potentialer för ökad hållbarhet. Andra förändringar – som t.ex. kraftigt ökad energianvändning som en konsekvens av internet, manipulation av demokratiska valprocesser eller utvecklingen av kontrollsystem som innebär fara för den enskildes rättigheter – kan motverka Agenda 2030:s målsättningar. Politiken måste noga analysera både möjligheter och hot och föreslå ramverk som kan styra teknikutvecklingen i riktning mot största möjliga samhällsnytta.

Ytterligare en avgörande fråga för möjligheterna att genomföra Agenda 2030 är den globala befolkningsökningen. Inom ett par, tre decennier beräknas befolkningen uppgå till 10 miljarder. Ökningen beräknas ske framförallt i fattiga delar av Afrika. Samtidigt finns det stora behov att öka den materiella standarden och förbättra hälsan för många människor också i andra delar av världen. Andra centrala frågor är tillgång på näringsriktig, hälsosam mat från hållbara källor samt tillgång på klimatvänlig energi.

Flera av dessa exempel visar att nya frågor av stor betydelse snabbt kan förändra agendan. Vetenskapsakademien vill påminna om att de utmaningar som idag är centrala och som ligger till grund för målen i hög grad har upptäckts genom grundläggande forskning över lång tid. På längre sikt ger forskningen både en grund för formulering av nya frågeställningar och mål, samt kunskap och metoder för att hantera planetens stora utmaningar.

Det är viktigt att understryka att Agenda 2030 är ett politiskt framtaget policy-dokument och att det därför inte är framtaget på strikt vetenskaplig basis. De 17 hållbarhetsmålen, med sina 169 delmål, utgör ett komplext adaptivt system, vilket innebär att det är svårt att hantera enskilda mål, eftersom de hänger ihop och är beroende av varandra. Likväl som det behövs kunskap och åtgärder för varje enskilt mål, krävs att kunskap och handling utvecklas för att hantera balans och beroende mellan målen. Forskningsrådet Formas har beställt en rapport om behovet av forskning för hållbarhetsmålen¹. Rapporten lyfter fram en viktig slutsats som Vetenskapsakademien ställer sig bakom. Forskning är viktigt för att ”kritiskt analysera målen och vilka diskurser och intressen de tjänar. Detta behövs av flera anledningar: agendan är ett politiskt dokument; den ger förhållandevis stort tolkningsutrymme och därmed makt åt tolkningsföreträdarna; kritisk och granskande forskning är en viktig samhällsinstitution i en demokrati”.

Förutom de här inledande övergripande synpunkterna väljer Vetenskapsakademien att i sitt svar fokusera på betänkandets kapitel 8, samt ge en kortare kommentar rörande kapitel 6.

¹ Persson, Å., Bell, L., Weitz, N., Chan, S., Maltais, A., Stuesson, A. och Sundin, A. 2018. Forskning för Agenda 2030. Översikt av forskningsbehov och vägar framåt. Forskningsrådet Formas.

6. En kommitté för förslag och uppföljning

Vetenskapsakademien tillstyrker delegationens förslag om att inrätta en "Agenda 2030-kommitté" men påpekar att tvärvetenskaplig kompetens måste säkerställas i kommitténs sammansättning. Arbetet behöver göras i samverkan med forskar- och civilsamhället.

8. Behovet av kunskap, forskning och innovation.

Regeringen inrättade i juli 2015 ett vetenskapligt råd för hållbar utveckling (Jo 1968:A). I Agenda 2030-delegationens handlingsplan föreslås, trots detta, att "regeringen tillsätter ett oberoende vetenskapligt råd med kompetens inom ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Rådets uppdrag ska vara att bistå regeringen med vetenskapliga, långsiktiga och tvärasektoriella underlag samt att bidra till en evidensbaserad politik för hållbar utveckling. Rådet ska också bidra till att identifiera målkonflikter och synergier. Rådet bör även ta fram framtidsscenarier"². Det är därför anmärkningsvärt att slutbetänkandet vare sig nämner det av regeringen redan 2015 inrättade rådet eller förslaget i delegationens delbetänkande 2016 att inrätta ett vetenskapligt råd med mycket liknande uppdrag. Akademien anser det viktigt att det fortsatta arbetet med Agenda 2030 baseras på bästa tillgängliga vetenskaplig kunskap och att det finns lämpliga mekanismer för att den offentliga sektorn, liksom samhället i stort, ska kunna tillgodogöra sig denna kunskap. Det finns en risk att inrättandet av alltför många nya grupper och organisationer med överlappande uppdrag ger otydlighet i arbetet. Vetenskapsakademien finner därför skäl att påminna om den lovvärda ambition som uttrycks i delegationens betänkande och som kommenterats ovan, att de förändringar som är nödvändiga för att leva upp till Agenda 2030:s mål så långt möjligt ska ske inom ramen för dagens institutioner, ramverk och processer.

8.1 Agenda 2030 i finansiering av forskning och innovation

Hantering av tvärasektoriella problem och utmaningar kräver tvärvetenskaplig överblick och kompetens. Vetenskapsakademien ser positivt på att delegationen föreslår att detta stimuleras och premieras, men ifrågasätter om det mest effektiva är att tillsätta en utredning "om hur tvärvetenskaplig kompetens kan stimuleras och premieras" (sid. 105, 108). Ett alternativ vore att statliga forskningsfinansiärer gemensamt får i uppdrag att dokumentera erfarenheter av att stödja tvärvetenskap, och universitet och högskolor skulle på samma sätt kunna beskriva goda exempel på hur man bygger upp tvärvetenskapliga miljöer. Det finns redan idag ett antal tvärvetenskapliga miljöer runt om i landet och tvärvetenskaplig forskning är vanlig i dagens svenska forskningssystem.

Det finns anledning att inför nästa forskningsproposition belysa forsknings- och innovationsbehov i relation till Agenda 2030. Vetenskapsakademien vill samtidigt framhålla att det är vetenskapens roll att identifiera nya utmaningar, vilket kan hindras av för snäva forskningsramar. Delegationens rekommendation inför kommande forskningsproposition (sid. 108) innehåller prioritering av utmaningsdriven forskning och innovation, men Akademien

²SOU. 2016. I riktning mot en hållbar välfärd. Agenda 2030-delegationens nulägesbeskrivning och förslag till handlingsplan för genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling. Fi 2016:01.

anser att det är viktigt att noga tänka igenom balansen mellan sådan och en grundläggande fri forskning. Vetenskapshistorien visar, som påpekats ovan, att den grundläggande forskningen är nödvändig för utvecklingen av nyttiga tillämpningar.

Även om prioriteringarna bland utmaningarna har politisk grund, kräver lösningarna på dessa utmaningar en vetenskaplig bas och process. Delegationen refererar till ett antal av OECD identifierade områden med forskningsbehov och innovation för genomförande av Agenda 2030 (sid. 106-107). Det finns dock ingen argumentation i betänkandet om varför just OECD:s rekommendationer bör ”utgöra en viktig utgångspunkt för den svenska forsknings- och innovationspolitiken”. Till de specifika utmaningarna hör enligt OECD klimatförändringar och hälsa, där s.k. utmaningsdriven forskning och innovation i partnerskap med nyckelaktörer föreslås samtidigt som tvärvetenskaplig forskning ska stärkas. Vetenskapsakademien delar inte dessa prioriteringar och vill påpeka att senare i OECD-dokumentet nämns ”klimat, biodiversitet och global hälsa” och i betänkandet ”exempelvis hälsa, klimat och utbildning” (sid. 107) och senare ”klimat, hälsa och jämlikhet” (sid. 108). Akademien anser inte att det är rimligt att prioritera några få områden som mer viktiga än andra, utan anser att det behövs ett övergripande perspektiv på den planetära hälsan. Implementeringen av alla de 17 hållbarhetsmålen kräver forskning som tar fram vetenskaplig kunskap som i sin tur kommer att utgöra bas för politiska beslut. Som påpekas i betänkandet är fri grundforskning avgörande för att hitta lösningar, vilket Akademien helt instämmer med. Vetenskapsakademien vill understryka vikten av investeringar, både i grundläggande fri forskning och utmaningsdriven forskning.

Baserat på OECD:s punkter föreslår betänkandet dessutom att forsknings- och innovationsstrukturer ska kopplas till det globala ramverket för Agenda 2030, men det framgår inte vad vare sig OECD eller betänkandet menar med detta.

När det gäller rekommendationen att klassificera ansökningar för forskning och innovation i relation till målen (sid. 110), är detta en tveksam strategi givet ovannämnda komplexitet och hur målen hänger ihop. Vi välkomnar däremot en ökad forskningsfinansiering inom Agenda 2030 området från EU:s ramprogram för forskning och innovation.

Akademien delar synpunkten att det är av vikt att stärka samarbetet mellan forskningsfinansierare och ”få till stånd nya former för utlysningar” (sid. 110). Exempel på sådant samarbete finns också inom ramen för de nationella forskningsprogram som lanserades i den förra forskningspropositionen samt genom samarbeten mellan forskningsråden i Sverige och i europeiska och internationella samarbeten. Akademien anser däremot inte att en gemensam klassificering av ansökningarna av finansierarna för att ”få en bild av hur beviljade medel fördelar sig i förhållande till de olika målen” är en meningsfull utveckling och vad denna information skulle användas till är ytterst oklart.

8.2 Stärk kompetensen om hållbar utveckling hos dagens och morgondagens yrkesverksamma

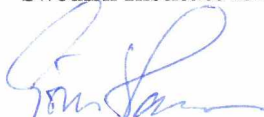
UKÄ:s tidigare utvärdering av universitets och högskolors arbete med att främja hållbar utveckling, som refereras till i betänkandet, fokuserade på undervisning och inte forskning. Delegationens förslag att nu följa upp utvecklingsarbetet inom utbildningssektorn välkomnas.

8.3 Stärk barns och ungas kunskap om Agenda 2030

Vetenskapsakademien delar synpunkterna i detta avsnitt och anser att frågor kring hållbar utveckling bör tas upp i undervisningen i både förskolor, grundskolor och gymnasier. Vi har nyligen sett hur ungas engagemang i klimatfrågan kan göra betydande avtryck, inte bara nationellt utan också globalt. Akademien vill dessutom understryka att det inte bara är skolan och universitet/högskolor som har ett ansvar utan även civilsamhället (se betänkandets avsnitt 15.2).

Hela samhället måste engageras i arbetet för en hållbar utveckling. Skola, högskola/universitet, myndigheter, företag och civilsamhället har alla viktiga uppgifter för att driva utvecklingen och för att Sverige ska bli ett föregångsland för en hållbar utveckling, både för vår och kommande generationer.

Beslut i detta ärende har fattats av ständige sekreteraren efter förberedande arbete av Thomas Rosswall, Kerstin Sahlin och Anders Wijkman, samtliga ledamöter av Kungl. Vetenskapsakademien samt Wendy Broadgate, Future Earth, Anne-Sophie Crépin, Beijerinstitutet för ekologisk ekonomi, samt Johan Dahlstrand och Peter Friberg, båda från Swedish Institute for Global Health Transformation (SIGHT).

Göran K. Hansson
Ständig sekreterare